

TÜRK SANAYİCİLERİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ

TÜSİAD

YÖNETİM KURULU BAŞKANI

ARZUHAN DOĞAN YALÇINDAĞ'IN

EKONOMİST DERGİSİ

“ANADOLU 250” ÖDÜL TÖRENİ KONUŞMASI

18 Kasım 2009

Swiss Otel, İstanbul

TÜSİAD AVRUPA İŞ DÜNYASI KONFEDERASYONU (BUSINESSEUROPE) ÜYESİDİR

İstanbul: Meşrutiyet Cad. No: 46 Tepebaşı 34420 İstanbul -Türkiye
Ankara: İran Cad. No:39/4 Gaziosmanpaşa 06700 Ankara- Türkiye
Brüksel: 13. Avenue des Gaulois, 1040 Brussels-Belgium
Washington D.C.: 1250 24th Street, N.W., Suite Nr. 300, Washington D.C.20037-USA
Berlin: Märkisches Ufer, 28 Berlin 10179 Germany
Paris: 33, Rue de Galilée 75116 Paris France

Tel: +90 (212) 249 19 29
Tel: +90 (312) 468 10 11
Tel: +32 (2) 736 40 47
Tel: +1(202) 776 77 70
Tel: +49 (30) 288 786 300
Tel: +33 (1) 44 43 55 35

Faks: +90 212 249 13 50
Faks: +90 (312) 428 86 76
Faks: +32 (2) 736 3993
Faks: +1 (202) 776 77 71
Faks: +49(30) 288 786 399
Faks: +33 (1) 44 43 55 46

e-mail: tusiad@tusiad.org
e-mail: ankoffice@tusiad.org
e-mail: bxoffice@tusiad.org
e-mail: usoffice@tusiad.us
e-mail: berlinoffice@tusiad.org
e-mail: parisoffice@tusiad.org

www.tusiad.org

Değerli konuklar, değerli basın mensupları,

TÜSİAD Yönetim Kurulu adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Geçen yıl, 2008 de dünya olarak, 1929 yılındaki Büyük Buhran'dan sonraki en ciddi ekonomik krizi yaşadık, tecrübe ettik. Krizin çıkışının üzerinden bir yıl geçmesine rağmen, krizin yansımaları, gündemimizin en önemli konusu olmaya devam ediyor.

Ancak, bulunduğumuz durum, geldiğimiz nokta düne göre daha iyi. Hala önümüzde aşmamız gereken tepeler olmasına rağmen, aşılabilir gibi görünen dağları geride bıraktık. İleriye biraz daha umutla bakmaya hakkımız var diye düşünüyoruz.

Göstergeler de bizi doğruluyor. Dünya ticaretindeki kan kaybının sona erdiği dikkati çekiyor. ABD'nin üçüncü çeyrekte %3.5 büyüdüğü açıklandı. 2010 yılında dünya ekonomisinin büyüme hızı tahmini de 0.6 puan yukarı çekildi.

Değerli katılımcılar,

Dünyanın yaşadığı bu büyük krizi atlattık ki en güçlü enstrümanımız devlet destekleri oldu. Bu süreçte devletler, ülkelerindeki ekonomik aktivitenin canlanabilmesi için muazzam destekler verdiler, teşvik paketleri uyguladılar.

Hatırlayacağımız gibi her şey geçen sene Lehman Brothers'ın çökmesi ile başladı. Piyasalarda yangın çıkmıştı ve yapılması gereken ilk iş yangının kontrol altına alınmasıydı. Ülkeler de doğru refleksi göstererek, likidite ve güven sorununu çözmek için hızla harekete geçtiler. Piyasalara yüklü miktarlarla müdahalede bulundular.

Bu hızlı ve atak politika sayesinde ki, bugün dünyanın bir felaketin eşiğinden dönmüş olduğunu söyleyebiliyoruz. Ama geldiğimiz noktada, yangın kontrol altına alınmış gibi görünüyor ve artık hasar tespiti ve hasar kaldırma çalışmalarına başlanması gerekiyor.

İşte bu noktada tüm dünyanın gündemini meşgul eden soru karşımıza çıkıyor. Ekonomik teşviklerin ne kadar daha devam ettirileceği veya nasıl ve hangi süreçte kaldırılacağı?

Kamu bütçelerinde açıkla sonuçlanan bu destek paketlerinin, ekonominin yeniden büyüme sürecine girmesinde büyük katkısı oldu. Ancak gelecekte enflasyon ve iç borçların çevrilmesi risklerini beraberinde getirdi.

Bu risklerin önlenmesi için, küresel ekonominin, resesyondan çıkmaya başlamasıyla, artırılan kamu harcamalarının yeniden olağan seviyelere çekilmesi gerekecek. Yani büyümenin sürdürülebilirliğinin sağlanması için, özel sektör talebinin yeniden kamu sektörü talebinin yerini alması gerekecek

Öte yandan, uygulanmakta olan politikaların zamanından önce geri çekilmesi durumunda yeni yeni canlanmaya başlayan ekonomilerin bir kez daha durgunluğa sürüklenmesi riski var. Dolayısıyla, tekrarlamak gerekirse bugün tüm ülkelerde, ekonomi politikasının temel sorunu; krize karşı uygulanan mali ve parasal önlemlerin hangi vadede ve nasıl bir tempoda içinde azaltılacağıdır.

Nitekim Geçen hafta sonu yapılan G20 toplantısında da, ekonomilerin yeniden resesyona girmesinin daha ciddi sonuçlara yol açacağı görüşü hakim oldu. Toplantıda, krize karşı yürütülen ortak çabanın ekonomik ve mali koşullarda iyileşme sağladığı ancak bu iyileşmenin devam etmesinin hala kamu desteklerine bağlı olduğu vurgulandı. İyileşmenin tüm ülkelerde aynı düzeyde olmaması ve işsizliğin çok ciddi bir tehlike olması nedeniyle uygulanan desteklere devam edileceğinin altı çizildi. Desteklere devam edileceğinin açıklanmış olmasına rağmen, uygulanmakta olan olağanüstü politika önlemlerini terk etme stratejilerinin koordinasyon içinde uygulanacağı da açıklandı. Ancak bu süreç de ülkeler kriz döneminde oldukları kadar eşgüdümlü hareket edemeyecekleri görüşündeyiz.

Zaten, birçok ülkede para politikalarındaki gevşeme sürecinin durduğu dikkati çekiyor. Avustralya ve Norveç gibi bazı ülkeler, enflasyon riski karşısında faiz oranlarında artışa gitmişken, bu yola gitmeyen ülkelerde de parasal genişlemenin terk edilmekte olduğu görülüyor.

Ekonomi politikalarının tasarımında, enflasyonda ve faiz oranlarında artış riskinin yönetilmesi, Türkiye'nin de karşı karşıya olduğu temel bir sorundur. Türkiye için de, genişlemeci politikalara devam etmenin riskleri kadar, bu politikaları erken terk etmenin, büyüme hızı ve işsizlik üzerinde yaratacağı olumsuz sonuçları endişe yaratmaktadır. Yani hem ülkemizde, hem dünyada bir ikilem yaşamaktayız.

Sizlerin de bildiği gibi, Türkiye'de Merkez Bankası krizden bu yana faiz oranlarında 10 puanlık bir indirim yaptı. Böylece faiz oranları %7'nin altına indi. İkinci el piyasadaki faiz oranları da %8'in biraz üzerinde seyrediyor. Bu faiz oranları daha bir sene öncesinde hayal bile edilemeyen seviyelerdi.

İş dünyası için düşük faiz oranlarından daha cazip bir şey yoktur diye düşünüyorum. Buna karşılık, size sorsam, acaba bu düşük faiz oranlarından yararlanarak hangimiz hangi yatırımı öngörüyoruz? Faiz oranlarındaki düşüş, maalesef tek başına yeterli olmuyor. Düşük faizlerin bir de uygun yatırım ortamı ve daha da önemlisi kredi arzı ile destekleniyor olması gerekiyor.

ABD'de ve AB ülkelerine baktığımızda bankaların kredi verme koşullarında gevşeme başladığını görüyoruz. Türkiye'de ise, yılın ilk yarısına göre gevşeme olsa da, kredi verme koşulları hala sıkılığını koruyor.

Üstelik KOBİ'ler, büyük firmalara oranla daha ağır koşullarla karşı karşıya. Merkez Bankası'nın faiz oranlarını düşürerek likidite imkanlarını artırma politikasının, KOBİ'lere arzulan oranda yansımadağı görülüyor. Bugün, birçok KOBİ hala kredi bulmakta zorlanırken krediye erişim imkanı olan KOBİ'lerin de, yüksek faiz oranları ile karşı karşıya kaldığını biliyoruz.

Aslında finans sektöründe kredi arzı ile talebi arasında bir eşleştirme sorunu yaşanıyor. İş dünyası, özellikle KOBİ'ler, krediye erişimde sorun yaşadıklarını söylerken, bankacılık sektörü de kredi talebinin düşüklüğünden şikayet ediyor.

Düşük kredi talebinin arkasında yatan başlıca neden, 2002-2007 döneminde çok hızlı bir büyüme sürecinin yaşanmış olması. Bu süreçte görülen hızlı kapasite artışları, şimdi yeni yatırım talebini sınırılıyor.

2000’li yılların küresel likidite bolluğundan dünyadaki diğer firmalar gibi Türkiye’deki firmalar da yararlanma olanağı bulmuştu. Çokuluslu şirketler, ucuz ve bol kredi imkânları sayesinde muazzam karlar elde ederken, bu sayede kurdukları uzun üretim zincirlerini rahatlıkla finanse edebilmişlerdi.

Üreticilerin, tüketicilere açtıkları kredi imkânları sayesinde, reel sektörün satış ve karlılığında ciddi artış görülmüştü.

Geçen seneki krizle birlikte bu model çöktü. Ekonomi yeniden büyümeye başladığında da kısa vadede eski modelin geri gelmesini beklememeliyiz. Bu modelin yerine nasıl bir modelin geçeceği, biraz önce bahsettiğim, krizden çıkış stratejisi ile de yakından ilişkili olacaktır diye düşünüyoruz.

Piyasa ekonomisinin geçerli olduğu bir dönemde bu denli ağır bir ekonomik krizin ortaya çıkmış olması ve krize karşı yapılan kamu müdahalesinin ekonomiyi yeniden büyütme başladığı bir dünyada, piyasa ekonomisi hala eski gücünü koruyacak mı?

Bu sorunun cevabı, ekonomideki iyileşmenin hızına ve azalan kamu talebinin yerine özel sektör talebinin ne kadar hızla ve kuvvetle geçebildiğine bağlı olacak.

Bugün, piyasanın kendi dengesini bulan doğal dinamiğinden eskisi kadar söz edilmiyor. Hatta tam tersine krize yol açan faktörler arasında, piyasa ekonomisinin yol açtığı aç gözlülük sık sık dile getiriliyor.

Dolayısıyla küresel finansal piyasalarda gelecek dönemde muhtemelen regülasyonların daha sıklaştırıldığına şahit olacağız. Hatta belki de regülasyonların sıklaştırılmasının yanısıra, finansal akımların da kontrol altına alındığını göreceğiz.

Brezilya ve Tayvan’ın kredi hareketleri üzerindeki önlemlerinin ardından, İngiltere Başbakan’ı Gordon Brown da, sermaye hareketlerinin vergilendirilmesi konusunda ülkeler arası koordinasyon önerisinde bulundu.

Bu öneri hayata geçmeyecek belki, ama bu örneklerin bize söylediği bir şey var ki; o da, dünya ekonomisindeki iyileşmenin gecikmesi halinde, kriz sonrasında ortaya çıkacak dünya eskisinden bir hayli farklı olacak.

Bu küresel perspektifle Türkiye’ye baktığımızda, kendimizi bir an önce yeni bir dünyaya hazırlamamız gerektiği ortaya çıkıyor. Eğer yeni dönemin temel farkı kredi imkanlarının eskisi gibi bol olmaması ise, biz de şirketlerimizde gerekli önlemleri almak durumundayız.

KOBİ’ler ile finansal sistem arasındaki ilişkiler çok cılız. Kredi değerlendirme sisteminin mekanizasyonu ve çoğu durumda, küçük girişimcinin bankacı ile yüz yüze görüşme imkanı bile bulamaması, maalesef KOBİ’lerin kredi imkanlarından faydalanmasını engelliyor. Yenilikçi ve aslında kredi imkânına kavuştuğunda hızlı ve sağlam büyüme olanağı bulacak birçok işletmeyi de bu imkandan mahrum bırakıyor.

Normal zamanlarda da görülen bu sorun krizle birlikte daha da yakıcı hale gelmiş durumda. Bu nedenle, bu zor zamanlarda, bankacıların da girişimcileri daha yakından ve iyi tanıyacak bir çalışma yöntemi benimsemesi, KOBİ’lerin krizin ağır koşullarını atlatmasını kolaylaştıracaktır. Ayrıca, biraz önce bahsettiğim gibi yurtdışındaki şirketlerin eskisi gibi

Üretim zinciri içinde yer alan Őirketleri desteklemeyeceklerini göz önünde bulundurmamız gerekiyor.

Küresel kriz sonrasında, dünyada finansal sistem yeniden yapılıyor, Türkiye’de de finansal sistemde bazı değişikliklerin olması muhtemeldir. Bu olası değişikliklere uyum sağlanabilmesi için, Őirketlerimizin, meydana gelen değişiklikler hakkında bilgilendirilmesi önemlidir. Özellikle KOBİ’lerin finansal ve idari becerilerini güçlendirecek programların geliştirilmesi Őart. Bu süreçte iş dünyası temsil örgütlerine de büyük rol düşüyor.

Değerli katılımcılar,

Küresel kriz sonrası dünyasına, uyum açısından Türkiye’nin avantajlı olduğu iki konu var. Bunlardan birincisi; son yıllarda Türkiye’nin izlemiş olduğu aktif dış politika.

Dünya ekonomisinin geleceğinde büyüme ekseninin batıdan doğuya kayacağı görülüyor. Zaten krizden çıkış sürecinde ülkelerin gösterdikleri büyüme performansı da bunu kanıtlıyor. 2010 ve sonrasında dünya ekonomisini Türkiye’nin doğusundaki ve güneyindeki ülkelerin büyüme hızı sürüklüyor olacak. Türkiye’nin, bu bölge ülkeleri ile güçlendirdiği ilişkileri, gelecek dönem için bir Őans olarak görüyoruz.

Türkiye’nin ikinci avantajı ise, küresel ekonomideki zayıflık nedeniyle düşecek olan dış talep yerine ikame edebileceği güçlü bir iç talep imkanının olması.

1990’lı yılların küreselleşme süreci, küresel ekonomiyle sıkı sıkıya entegre olabilen küçük ülkelerin avantajına olmuştu. İstikrarlı bir uluslararası düzende, dış ticaretteki ve yabancı sermaye yatırımlarının önündeki engellerin kaldırılmış olmasından yararlanan bu ülkeler, vergi oranlarını aşağı çekerek ve yabancı sermaye yatırımlarını özendirecek düzenlemeler yaparak, hızla byyebilmişlerdi. Şimdi bu ülkeler, küresel finansal akımların bir anda kesilmesiyle ciddi yara almış durumdalar.

Küresel finansal piyasalardaki finansman akışının azalması durumunda, büyümenin motorunun da bu küçük ülkelerden i piyasası güçlü ülkelere doğru kaydığına Şahit olacağız. Genç nüfusu ve hala doymamış pazarlarıyla Türkiye, güçlü bir iç piyasaya sahip.

Tabii te yandan, büyüme, yatırım ve istihdam yaratmak için dışarıdan gelen kaynağın daralacağını ve dolayısı ile tüketim ile tasarruf arasındaki dengeye dikkat etmemiz gerektiğini de vurgulamak isterim.

Kıymetli misafirler,

Bu avantajların yanısıra, Türkiye’nin makro dengelerinde meydana gelmiş olan bazı düzelmeleri de göz önünde bulundurmamız gerekiyor. Daha önce de belirtmiş olduğum gibi, faiz oranları tarihsel olarak en düşük seviyelerine inmiş durumda.

1970’li yılların ortalarından bu yana sürekli devam eden bir sorun olan enflasyonda çok ciddi bir mesafe alabildik. %6’nın altına inmiş olan bir enflasyonu biraz daha aşağıya çekip fiyat istikrarını yakalamamız mümkün.

Kurlara baktığımızda, kriz öncesinde gördüğümüz reel değerlenme, bir parça da olsa, hafiflemiş durumda. Bunun da rekabet avantajı yarattığı muhakkak.

2008'in Ağustos ayında 50 milyar dolar sınırına dayanmış olan cari işlemler açığı bugün 15 milyar doların altına indi. Ancak, cari açığın bu kadar aşağı inmesi çok ciddi bir büyüme bedeli karşılığında oldu.

Hükümet bu sene için %6 daralma ve gelecek yıl için de %3.5 büyüme öngörüyor. TÜSİAD olarak biz de bu sene için %6 civarında bir daralma tahmin ediyoruz. Gelecek sene için büyüme beklentimiz de bugün itibarıyla %3'ün gerisinde kalıyor.

Büyüme rakamları böyleyken, Türkiye'nin işsizlik oranını sabit tutabilmesi için her sene en az %5 büyümesi gerekiyor.

İşsizlik oranının halihazırda tarım dışında %16.3 gibi zaten çok ürkütücü bir noktaya ulaşmış olduğunu düşünürsek, önümüzde ne denli zor bir ekonomik görünüm olduğu daha iyi ortaya çıkar. Bu zorlu ekonomik koşullar politika tasarımında ve uygulanmasında muazzam ihtiyatlı olmamızı gerektiriyor.

Krizlerin analizi bize krizden çıkışla birlikte düzelmeye olumlu etkilerinin en geç istihdamda ortaya çıktığını gösteriyor. Unutmayalım ki bu yüksek işsizlik hiç şüphesiz tüketim harcamalarını da frenleyecektir. Öte yandan kapasite kullanım oranlarındaki düşüklük de yeni yatırım ihtiyacını kısıtlayacaktır.

Sizlerinde, bu saptamamıza katılacağınızı tahmin ettiğim ediyorum, bu şartlar altında gelecek için yüksek büyüme hızları öngörmek pek mümkün görünmüyor.

Değerli katılımcılar,

Ekonominin büyümesini sınırlayan bir başka faktör de, geleceğe ilişkin belirsizliklerdir. Orta Vadeli Program, ekonomideki belirsizliklerin azalmasına, hiç şüphesiz katkıda bulunmuştur.

Buna karşılık, bozulan bütçe dengesinin gerektireceği finansman ihtiyacının, faizler üzerinde baskı oluşturması riski, geleceğin öngörülebilirliğini sınırlamaya devam ediyor. Belirsizliğin ve gelecek risklerinin azaltılması konusunda bütçe performansı belirleyici bir rol oynayacak. OVP'de yer alan açıklamalara göre, küresel krizin Türkiye ekonomisine etkilerini minimize etmek için alınan çeşitli gelir ve harcama tedbirlerinin bütçeye maliyeti 2008 yılında GSYH'nin %0.8'i kadar olmuş.

2009 yılında söz konusu bu tedbirlerin bütçeye yükü GSYH'nin %2.1'i ve 2010 yılında ise, GSYH'nin %1.6'sı düzeyinde olması bekleniyor. Bu harcamalar sonucunda da ister istemez bütçe dengeleri bozuluyor.

Mevcut konjonktür, genişlemeci maliye politikasını uygun kılarken; orta ve uzun vadede "gittikçe daralan" bir maliye politikası izlenmesi gerekiyor. Orta Vadeli Program'ın da bu anlayışa uygun olarak hazırlanmış olduğu dikkati çekicidir ve memnuniyet vericidir diye düşünüyorum.

Üç yıla yayılan bir sürecin sonunda sağlanacak olsa da, OVP’de bütçe disiplinin vurgulanmasının olumlu bir gelişme olduğunu düşünüyoruz. OVP’nin en olumlu tarafı ise, mali disiplini sağlamak üzere mali kural uygulamasının öngörmüş olması.

Getirilmek istenen mali kural, bütçe disiplininin orta vadede sağlanmasını hedefliyor. Ancak, yasal altyapısının hala tamamlanamamış olması ve 2011 mali bütçe yılından önce uygulamasına geçilemeyecek olması, mali kuralın getireceği disiplin için de 2011 yılına kadar beklenmesi gerektiğine işaret ediyor. Bu koşullar altında, özellikle 2010 yılında bütçe ve maliye politikasının uygulanmasındaki kararlılık ve disiplin önem kazanıyor.

Bu sene GSYH’ya oranı %6.6’ya ulaşacak olan kamu açığının gelecek seneden itibaren kontrol altına alınacağına ilişkin piyasalara kuvvetli bir mesaj verilmesi, ekonominin geleceğine duyulan güveni artıracak ve uygulanmakta olan politikaların itibarını yükseltecektir.

Finansal piyasalardaki sıkıntıların giderilmesi ve reel sektörün yeniden kredi kullanmaya başlar hale gelmesiyle Türkiye ekonomisi 2011 yılından itibaren yeniden yüksek büyüme sürecine hazır hale gelecektir.

Ancak, bu süre içinde dünya ekonomisinde de kapsamlı değişikliklerin olacağını, sektörlerin ülkeler arasındaki dağılımının değişeceğini ve dünya ekonomisinin ağırlık noktasının batıdan doğuya doğru kayacağını göz önünde bulundurarak, kendimizi gelecek döneme hazırlamak durumundayız.

Görülüyor ki önümüzdeki süreç sadece makroekonomik koşulların düzeltilmesini değil, yapısal koşulların da değişimini gerektiriyor. Bu kapsamlı değişimin iyi yönetilmesi için iş dünyası olarak bizler de elimizden gelen çabayı göstereceğiz.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyor, saygılar sunuyorum.